

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgr Sergiusza Kuczyńskiego *Dyplomacja gospodarcza Polski w XXI wieku* napisanej pod kierunkiem naukowym prof. dr hab. Marka Pietrasia

Istota, cele i przesłanki wyboru tematu

Mgr Sergiusz Kuczyński - Autor przedłożonej do zrecenzowania praca doktorskiej - koncentruje swoje badania na polityce zagranicznej, obszarze ze swej istoty wielopostaciowej dla której dyplomacja (gospodarcza) jest jednym z narzędzi jakimi dysponuje państwo, podmiot suwerenny, znajdujący się pod presją różnego rodzaju modyfikatorów strukturalnych i funkcjonalnych obecnych w rozwiązaniach wewnątrzpaństwowych jak i w środowisku międzynarodowym.

W wymiarze podmiotowym dominującym w tej analitycznej przestrzeni wydaje się być Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP (i szeroko rozumiana służba zagraniczna), podmioty nieterytoriaalne współpracujące z Ministerstwem, RP, aspirujące do formułowania koncepcji modeli zagranicznej polityki gospodarczej i dyplomacji gospodarczej (np. PISM), korporacje transnarodowe i międzynarodowe (Stowarzyszenie Eksporterów Polskich – SEP, demosEUROPA i inne). W tej podmiotowej konfiguracji lokuje się także resort gospodarczy, Ministerstwo Gospodarki. Wydaje się ono jednak być „zawieszone” obok MSZ. Ten nie ukrywał bowiem, iż zagraniczna polityka ekonomiczna jest „...nierozzerwalnym elementem całej strategii rządowej na której MSZ opierał swoją działalność operacyjną” (za S. K. s. 219).

Tak sformatowany układ strukturalny i funkcjonalny nie pozostaje bez wyraźnego wpływu na proces reformowania dyplomacji gospodarczej, definiowania celów, koncepcji i wizji polityki i dyplomacji gospodarczej państwa polskiego na XXI wiek.

Obok modyfikatorów strukturalnych źródłem i inspiracją dyplomacji gospodarczej RP okresu przełomu XX/XXI wieku - w różnym stopniu ich przejawiania się – odgrywały bodźce wewnętrzne jak i zewnętrzne. To one w dużym stopniu powodowały, iż dyplomację (gospodarcza) państwa polskiego fazy transformacji ustrojowej będącą przedmiot badań pracy doktorskiej wyróżniała złożona i „nieczytelna” lub „niedostatecznie” czytelna relacja MSZ i

MG. Przede wszystkim jednak niezdefiniowany zakres przedmiotowy działań instytucji państwowych i skala aktywności poszczególnych podmiotów gospodarczych oraz politycznych w tej przestrzeni. O tym jak bardzo skomplikowanym jest to problem pisze Autor pracy doktorskiej rekonstruując koncepcje i strategie kolejnych rządów RP i ich skomplikowaną pragmatykę polityczno-ekonomiczną. Mieszczą się w niej takie zmienne wewnętrzne jak np. stan gospodarki, nastroje społeczne oraz zmienne zewnętrzne, jak zawirowania w gospodarce światowej, kryzysy ekonomiczne, surowcowe, finansowe itp.

Uogólniają pragnę podkreślić, iż wskazany przez mgr S. Kuczyńskiego przedmiot badań jest poznawczo atrakcyjny i ważny dla państwa, nie tylko wizerunkowo ale głównie użytecznym. To główny cel pracy, o czym pisze Wprowadzeniu, to „...politologiczna analiza ewolucji dyplomacji gospodarczej Rzeczypospolitej Polskiej od momentu rozpoczęcia transformacji ustrojowej po dzień dzisiejszy...”. Tak sformułowany cel badawczy wymagał od Autora w pierwszym rzędzie rekonstrukcji koncepcji gospodarczej RP. Obejmuje ona okres „wielkiej transformacji ustroju politycznego i struktury gospodarki” w ramach podjętego przez rząd T. Mazowieckiego „najważniejszych reform społeczno-gospodarczych w państwie /.../ po analizę dyplomacji gospodarczej RP w warunkach względnego ładu strukturalnego i przedmiotowego w administracji rządowej, który zapewnić miało Porozumienie z dnia 7 lutego 2006 między Ministrem Gospodarki a Ministrem Spraw Zagranicznych w sprawie „ustanowienia dyplomacji gospodarczej”. W ramach podejmowanych w zakresie działań Autorowi pracy chodziło przede wszystkim o zbadanie i ocenę stopnia skuteczności rozwiązań podejmowanych w ramach koncepcji i strategii gospodarczych preferowanych przez kolejne rządy i „instytucje otoczenia biznesu”, (ekspertów, think tanków, instytucji pozarządowych, jak Stowarzyszenie Eksporterów Polskich - SEP i inne. Temat pracy jak i problemy z jakimi się mierzy jest więc ambitny ale i niezwykle trudny w realizacji.

Dla tak określonego problemu badawczego Autor formułuje 8 pytań badawczych oraz 4 hipotezy weryfikowane w kolejnych rozdziałach pracy. Sformułowane pytania w istocie zawierały fundamentalne dla celu pracy pytanie o skuteczność obieranych kierunków ewolucji modeli dyplomacji gospodarczej państwa w warunkach globalizacji i transformacji ustrojowej oraz poznanie „motywacji”, jakie się kryją w podejmowanych decyzjach. Mają one fundamentalne znaczenie dla nauki i jej ekspertyzowo doradczej funkcji. Przede wszystkim jednak dla pragmatyki gospodarczej i politycznej RP. Otwierały bowiem pole do badań nad „dyplomacją gospodarczą” państwa polskiego, nad zjawiskami, które wywołały celowość jej zdefiniowania, nad działaniami zorientowanymi na wypracowanie „skutecznego oraz

dostosowanego do zmieniającego się środowiska międzynarodowego modelu dyplomacji gospodarczej ...” (s.343) wreszcie „zdiagnozowanie” sensu zmian w „obszarze zagranicznej polityki gospodarczej”. Pomocną niewątpliwie może okazać się konsekwentnie realizowana deklaracja metodologiczna Autora o potrzebie przestrzegania „jedności wiedzy i metody w badaniu” (s.8).

Merytoryczna ocena pracy doktorskiej

Recenzowana praca doktorska mgr Stanisława Kuczyńskiego składa się z Wstępu, pięciu rozdziałów, Zakończenia, Wykazu źródeł. Tekst doktoranta liczy 369 stron zaś całość 395 stron.

W ocenie wartości każdej pracy naukowej na ogół brane są pod uwagę takie jej komponenty jak temat badawczy, jego naukowa nośność poznawcza, teoretyczne „oprzyrządowanie”, konstrukcja pracy, narracja, dobór i różnorodność właściwej dla tematu literatury. We Wprowadzeniu do pracy zatytułowanej *Dyplomacja gospodarcza Polski w XXI wieku* Autor omówił wybór tematu, wskazując na potrzebę politologicznej analizy ewolucji klasycznej dyplomacji dokonującej się pod wpływem głębokich zmian w środowisku międzynarodowym, nowych zjawisk i procesów politycznych, gospodarczych i innych ząbających się obszarów aktywności międzynarodowej i wewnętrznej każdego współczesnego państwa. Pokazuje to współczesna „wielopostaciowość” dyplomacji i droga jaką przeszła od „dyplomacji kamiennych tabliczek” po dyplomację obejmującą coraz więcej różnorodnych obszarów aktywności zewnętrznej państwa w postnowoczesnej rzeczywistości. W tej materii historia „polskiej dyplomacji gospodarczej jest dość krótka. Jak pisze Autor w rozdziale poświęconym *funkcjonowaniu dyplomacji gospodarczej RP* (r. 4) rok 2006 jest z tej perspektywy istotnym progowym punktem. W lutym 2006 roku doszło bowiem – po fazie dyskusji prowadzonych przez ekspertów z ośrodków analitycznych zajmujących się gospodarką polską i jej promocją w świecie, przedsiębiorców, zwłaszcza w otoczeniu biznesu, przedstawicieli rządowych - do porozumienia między Ministrem Gospodarki i Ministrem Spraw Zagranicznych RP, w wyniku którego „utworzono dyplomację gospodarczą Polski” (s.251).

W przełożeniu na język pragmatyki i logistyki oznaczało to „wydzielenie” ze struktur MSZ i MG dwóch departamentów niezależnych od siebie i podległych dwóm różnym ministrom. Ten dualizm instytucjonalny i kompetencyjny z pewnością nie ułatwiał pracy odpowiedzialnym za „tworzenie” dyplomacji gospodarczej. Potwierdza to opracowany przez

doktoranta schemat instytucjonalny i funkcjonalny, podział kompetencyjny działalności w ramach „dyplomacji gospodarczej Polski”. Wskazują na to polityczne aspiracje i rywalizacja kompetencyjna między szefostwem” obu resortów. Przybliżenie przez mgr Kuczyńskiego procesu wypracowywania optymalnego i skutecznego modelu dyplomacji gospodarczej Polski, meandryczny charakter tego procesu to bez wątpienia wartościowa część recenzowanej pracy.

Struktura pracy

Ze względu na cel pracy, specyfikę pola badawczego i uczestników stosunków międzynarodowych, których funkcjonowania zostało poddane naukowej analizie Autor przyjął układ przedmiotowo-podmiotowy. Odpowiednio do tego przyjęto konstrukcję pracy. W rozdziale I *Dyplomacja jako zjawisko społeczne* koncentruje uwagę na wyjaśnieniu tego czym jest dyplomacja, co stanowi jej istotę, sięgając starożytności, ewolucję jaka dokonuje się w tym segmencie służby zagranicznej, strategię i metody stosowane w dyplomacji (nie tylko gospodarczej). Można przyjąć, iż koncepcyjnie jest to zamysł poprawny chociaż sądzę, iż rozdział ten jest nazbyt rozbudowany, zwłaszcza w części pierwszej. „Wyłożona” w nim wiedza jest znana badaczom ale też czytelnikowi interesującemu się problematyką służby zagranicznej i polityki zagranicznej. Ze względu na przedmiot badań mgr S. Kulczyńskiego prezentacja „zakresu podmiotowego i przedmiotowego współczesnej dyplomacji” (p. 1.5.) jest właściwa co do materii jak i objętości.

Rozdział II - istotny ze względu na przedmiot badań oraz bliskie jego związki z polityką zagraniczną i jej naturą, przy świadomości występujących różnic co do adresatów oraz beneficjentów, jest zaprezentowany z dużą kompetencją. Nowoczesna służba dyplomatyczna specjalizująca się w sprawach gospodarczych państwa pozostaje ważnym – jak pisze kluczowym – narzędziem polityki zagranicznej” (s. 86). To co je łączy to metoda. To zaś co dzieli, to głównie cele. Dlatego też precyzja – na ile pozwala złożony przedmiot badań – odnośnie pojęć stanowiących o jakości narracji, komunikatywności przekazu i jego relacyjności względem innych zamienników jest istotnym elementem każdego naukowego opracowania. Każda praca naukowa jest prowadzona w określonym historycznie momencie, wewnątrz specyficznego dla niego językiem nauki. Ten jest niezwykle dynamiczny, tak jak dynamiczna jest materia poddawana naukowej penetracji. Nie trzeba dodawać, że ostatecznym „produktem” naszej intelektualnej pracy jest wiedza zwerbalizowana, opisana w języku

zrozumiałym dla odbiorcy. Przypadek międzynarodowych stosunków gospodarczych, gospodarczej polityki zagranicznej państwa i dyplomacji gospodarczej potwierdza tę zależność. Narracja na temat *specyfiki dyplomacji gospodarczej* zaprezentowana przez mgr S. Kuczyńskiego utwierdza Czytelnika w przekonaniu o ważności języka jako narzędzia komunikowania się, gdyż - jak pisze - współcześnie „...dyplomacja gospodarcza stała się jedną z najważniejszych form działań nie tylko podmiotów rządowych, lecz także paradyplomatycznej aktywności podmiotów pozarządowych, korporacji międzynarodowych, regionów i innych uczestników współczesnych stosunków międzynarodowych” (s. 86).

Stała się także polem kompetencyjnych rywalizacji podmiotów administracji rządowej, wizji modelowych rozwiązań dyplomacji gospodarczej, zachowań, działań, postaw wyrażających proces ekonomizacji służby zagranicznej. Są one w pierwszym rzędzie zorientowane na realizację polityki zagranicznej w obszarze coraz bardziej „wrażliwym”, bo mającym na względzie racje i interesy ekonomiczne, gospodarcze, handlowe państwa. Dlatego też precyzja (lub czytelność) w ich artykułowaniu przez podmioty obecne w tej przestrzeni jest tak ważna. Autor tę przesłankę poprawności metodologicznej wypełnia. Interesujące jest docenienie przez Autora różnorodności celów jakie pragmatyka wiąże z dyplomacją gospodarczą oraz narzędzi pozostających w dyspozycji różnorodnych podmiotów gospodarczych. Wskazuje na to dualne podejście K. S. Rana do dyplomacji gospodarczej. Z jednej strony jako działalności „instytucjonalnej”, zastrzeżonej dla państwa, z drugiej procesu „...poprzez który państwa wspierają swoje podmioty gospodarcze i zachęcają je do wyjścia na zewnątrz” (s.96).

W sferze instytucjonalnej w typologii dyplomacji gospodarczej państwa w swoich rozwiązaniach modelowych określają adekwatny dla swoich potrzeb „wzór” dyplomaty gospodarczego. W polskim modelu –można zaobserwować przejście od modelu *Civil serval* do modelu business promotor. Ten proces odzwierciedla Rządowa Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 przyjęta przez RM 14 II 2917 roku. Model ten wydaje się być przejawem aspiracji polskich władz awansu państwa do czołówki rozwiniętych gospodarczo państw świata ale też świadomości znaczenia kompetencji w „tego typu służbie dyplomatycznej”. Można za przywołanymi w tekście badaczami międzynarodowych stosunków gospodarczych uzupełnić wymagania stawiane przedstawicielom dyplomacji gospodarczej, a mianowicie zdolność/umiejętność „opanowywania” przestrzeni geoeconomicznej państwa, tj. tworzenie obszarów aktywności państwa „znacznie przekraczającej jego fizyczny obszar gospodarczy” (s.143). Warto podkreślić, iż zamieszone w

pracy tabele i wykresy związane z zagadnieniem omawianym w rozdziale II ułatwiają rozeznanie się w złożonym polu rozwiązań instytucjonalnych i kompetencyjnych (s. 112).

Kolejny 3 rozdział to kontynuacja w pogłębiony sposób rozważań na temat „*koncepcji dyplomacji gospodarczej RP*”. To obszerny, bo ponad 70-cio stronicowy tekst obrazujący uwarunkowania rodzącej się koncepcji dyplomacji gospodarczej RP formułowanej przez kolejne rządy, z obecnym włącznie. To z jednej strony rekonstrukcja tego procesu ze wskazaniem uwarunkowań jakie zwykle towarzyszą transformacji ustrojowej państwa oraz złożoności etapów w których zachodziły procesy transformacji gospodarczej. Te przemiany dokonywały się równolegle do - nie mniej głębokiego - procesu demokratyzacji instytucji politycznych obejmującego nierzadko budowanie nowych, nieobecnych w peerelowskiej rzeczywistości instytucji, jak choćby Giełdy Papierów Wartościowych czy Rzecznika Praw Obywatelskich oraz likwidacji tych, które były symbolem rozwiązań z nieodległej przeszłości, jak RWPG. W ostatnim przypadku, obok jej rozwiązania ważniejszą kwestią było wypracowywanie nowych mechanizmów współpracy z państwami - podobnie jak Polska transformującymi się ustrojowo – wzajemnych rozliczeń, struktury towarowej eksportu i importu i wielu innych oraz państwami z ustrojowo różnego obszaru, głównie ówczesne z ówczesnej EWG. Z drugiej strony, rozpoczęty po 1989 roku proces transformacji politycznej i ekonomicznej państwa, stawiał przed kolejnymi ekipami rządzącymi nowe wyzwania. Najistotniejszym z perspektywy efektywności dokonujących się zmian była zmiana paradygmatu związanego z „zagraniczną polityką gospodarczą” czasu peerelowskiego i przejście w kierunku jego nowego zdefiniowania (Autor pisze o ewolucji- podkr. TŁN) oraz przyjęcia nowych rozwiązań prawnych, nowego usytuowania instytucji odpowiedzialnych za politykę zagraniczną (MSZ) i politykę gospodarczą państwa (MWGzZ, przekształcone w 1997 r. w MG).

To tylko niektóre z istotnych „ograniczników” w procesie kreacji dyplomacji gospodarczej RP, prób rozłożenia kompetencji (i odpowiedzialności) między wymienionymi dwoma instytucjami. Przede wszystkim jednak opracowania nowej koncepcji dyplomacji gospodarczej Polski na XXI wiek. O tym jak bardzo złożonym był to proces mgr S. Kulczyński pisze w przywołanym rozdziale, odpowiadając jednocześnie na 5 pierwszych z 8 postawionych pytań. Narracja jaką przedstawił Czytelnikowi rekonstruuje proces reformy. Ich szeroka prezentacja w recenzowanej pracy pozwoliła Autorowi nie tylko zrekonstruować ten rozłożony na prawie 20 lat proces. Pozwoliła także wskazać na jego meandryczny charakter, wydobywając z niego zawile relacje między instytucjami odpowiedzialnymi za „gospodarczą

politykę zagraniczną” oraz „dyplomacją gospodarczą”, mentalność polskich polityków, ich aspiracje, nieufności, wyobrażenia o istocie dyplomacji itp. bariery. Komentarz ministra K. Skubiszewskiego przytoczony przez A. Olechowskiego (s. 163) jest jednym, zapewne z wielu, obrazujących złożoność drogi jaką należało przejść od 1989 roku po XXI wiek. Tę drogę Autor recenzowanej pracy doktorskiej rekonstruuje, poczynając od rządu J. Buzka (31 X 1997-19 X 2001) a kończąc na rządzie M. Morawieckiego (na roku 2019). To łącznie 10 rządów (L. Miller (19 10 2001- 2 05 2004, M. Belka (11 06 2004 – 31 10 2005), K. Marcinkiewicz (31 10 2005- 14 06 2006), J. Kaczyński (14 07 2006 – 16 11 2007), D. Tusk (16 11 2007 – 18 11 2011), D. Tusk (18 11 2011 – 22 09 2014, E. Kopacz (22 09 2014 – 16 11 2015), B. Szydło (16 11 2015 – 11 12 2017), M. Morawiecki (11 12 2017 – 15 11 2019) oraz propozycje z zgłaszane przez instytucje z otoczenia biznesu. Już sam fakt ich udziału w tym procesie stanowi swoiste *signum temporis*. To także co najmniej 10 wizji, analiz rozwiązań prawno-ustrojowych jakie odejmwano, aby proces modernizacji instytucji zajmujących się dyplomacją gospodarczą mógł ruszyć. Pierwszym z tego rodzaju dokumentów było zarządzenie MSZ i MG w sprawie zadań i organizacji placówek ekonomiczno-handlowych za granicą z sierpnia 1999 roku oraz porozumienie MSZ i MG z lipca tegoż roku. Rozwiązania przyjęte w obu dokumentach stworzyły - z punktu widzenia podległości służbowej, zakresu kompetencji, autonomii w zakresie dyplomacji gospodarczej i inne (s. 168/9) - jak pisze Autor - dość kontrowersyjną sytuację”. Podobnych kontrowersji jest wiele, podobnie jak propozycji składanych przez kolejne rządy RP. Ogólnie zawarte rozwiązania pozwalają mówić o dwóch modelach dyplomacji gospodarczej RP, kontrowersje dotyczą autonomii MSZ i MG w kwestii polityki zagranicznej w sferze obrotu, gospodarki, handlu itp., poziomie zaangażowania służby zagranicznej w każdym z nich.

O obowiązującym modelu dyplomacji gospodarczej Polski traktuje kolejny 4 rozdział *Funkcjonowanie dyplomacji gospodarczej RP*. Jego podstawę stanowi wprowadzona przez rząd M. Morawieckiego *Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju* przyjęta przez RM 14 lutego 2017 roku. Symbolizuje ona „ukończenie procesu, który rozpoczął rząd premiera Marcinkiewicza w ramach programu Solidarne Państwo (s.251). Jej przewodnie idee włączył do swojego programu rząd PIS po wyborach w 2015 roku „...w wariacie odpowiednio dostosowanym do nowych warunków politycznych i gospodarczych” (s. 299).

O ile faza koncepcyjna obfitowała nierzadko w „konkurencyjne” względem siebie koncepcje o tyle praktyka pokazywała ich naturę i charakter, istotę dyplomacji gospodarczej (i zagranicznej polityki gospodarczej-TŁN) w nowej geostrategicznej i geopolitycznej

rzeczywistości Polski, zmian jakie niesie globalizacja, transgraniczność i inne symbole świata ponowoczesnego. Zawarto w nim odpowiedź na pragmatykę dyplomacji gospodarczej RP od fazy „utworzenia dyplomacji gospodarczej Polski” powstałej w ramach porozumienia między Ministrem Gospodarki i Ministrem Spraw Zagranicznych RP z lutego 2006 roku. Mimo rozwiązań niedostatecznie precyzyjnych w tej materii było ono postrzegane jako niezwykle ważny krok, „kamień milowy na drodze wypracowania bardziej optymalnego i skutecznego modelu dyplomacji gospodarczej Polski”.

Przedstawiony przez Autora schemat instytucjonalny i kompetencyjny prowokuje do pytań o przejrzystość i efektywność dyplomacji gospodarczej, konkurencyjnych postaw i aspiracji instytucji w zakresie których znajdowała się zagraniczna polityka gospodarcza i dyplomacja gospodarcza (s. 253/5). Praktyka o jakiej z dużą kompetencją pisze Autor pracy potwierdza tę refleksję. W dyskusjach mnożyły się bowiem argumenty stron sporu instytucjonalnego tj. MG i MSZ o zakres kompetencji, profesjonalizm przedstawicieli tychże instytucji i - co ciekawe - ich większą lub mniejszą neutralność polityczną. Jak pisze mgr S. Kuczyński, pokazując wady i zalety rozwiązania „...spory i „przeciąganie liny” między resortami wypełniało tę w istocie nie merytoryczną dyskusję (s.253).

Przejęcie władzy w 2015 roku otwierało nową fazę w konstruowaniu modelu dyplomacji gospodarczej, fazę „weryfikacji” tego co w tej materii robiły rządy PO/PSL. Zapowiedzią stawał się opracowywany przez wicepremiera M. Morawieckiego i przyjęty przez rząd premier B. Szydło w lutym 2016 r. pięciofilarowy „Plan na rzecz odpowiedzialnego rozwoju”. Rok później rząd przyjął *Strategię na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)*. W filarze 4 usytuowano „reformę dyplomacji ekonomicznej”. Ona też nadaje charakter i kształt dyplomacji gospodarczej RP. Z oceną jej efektywności mgr S. Kuczyński wydaje się być wstrzemięźliwy, co wydaje się zasadne. Jak podkreślono wyżej o jej jakości zaświadczy- pokazana przez Autora pracy - pragmatyka polityczna i gospodarcza, ocena kosztów ekonomicznych i społecznych, jakość współdziałania MG i MSZ itp. kwestie. Gdy chodzi o „wizje kształtu dyplomacji gospodarczej RP” i konkretne plany reformy gospodarczej RP” (o których w r. 3) pozytywnie wyróżnia pracę rządu premiera Marcinkiewicza (2005-2006) oraz B. Szydło (s. 343).

Rozdział 5 zamyka rozważania stanowiące istotę problemu badawczego. Zawarta w nim ocena modelu dyplomacji gospodarczej RP rządu M. Morawieckiego sięgając po klasyczne narzędzia a mianowicie analizę SWOT i TOWS.

Strona techniczna recenzowanej pracy.

Wysoko ocenić należy warsztat naukowy Autora. Praca napisana jest poprawnym językiem ojczystym, ze staranną interpunkcją, czytelnym wywodem. Autor swobodnie porusza się w materii będącej przedmiotem rozprawy, narracja jest poprawna. Strona techniczna także nie budzi zastrzeżeń. Wartość poznawczą recenzowanej pracy podnoszą materiały graficzne, liczne tabele i wykresy przybliżające zawilóść materii wokół której toczy się „gra” na linii „polityka” (interesy i racje państwa oraz społeczeństwa) – dyplomacja („zagraniczna polityka gospodarcza” i dyplomacja gospodarcza).

Bogata i różnorodna jest także warstwa bibliograficzna źródłową doktorskiej mgr Sergiusza Kuczyńskiego. Autor, w oparciu o dobrze dobraną literaturę przedmiotu wprowadził Czytelnika w problemy polityczne (geopolityczne), gospodarcze (geoeconomiczne), geostrategiczne oraz cywilizacyjne z jakimi „mierzy się” Polska XXI wieku. Poprawnie opracowano materiały źródłowe i źródła internetowe i inne.

Konkludując stwierdzam, iż

Recenzowana rozprawa doktorska spełnia wymogi przewidziane w Ustawie o stopniach i tytułach naukowych dla tego typ prac. Powyższe pozwala mi postawić wniosek o dopuszczenie jej do dalszych etapów przewodu doktorskiego

Wrocław, lipiec 2020 roku

Prof. zw. dr hab. Teresa Łoś - Nowak
